

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

© Revak Kitabevi, 2019
Tüm hakları Revak Kitabevi'ne aittir.
Sertifika No: 23108

Revak Kitâbevi: 46
Bektaşîlik Serisi: 8

Sâlih Niyâzî Dedebara
Hacı Bektaş Velî Dergâhu Son Postnişîni

İlir Hamzaj

Editör: Arzu Meral
ISBN: 978-605-82775-9-5
1. Baskı: Nisan, 2019
Kapak Tasarımı: Togay Kâzım Ataç
Sayfa Düzeni: Revak Kitabevi
Besmele: "Bismillâhirrahmânirrahîm"
Seri Levhası: "*Yâ Hazret-i Pîr Hünkâr Hacı Bektaş Velî
kuddise sırruhu'l-âlî*"

Baskı & Cilt: Step Ajans Matbaacılık Ltd. Şti.
Göztepe Mah. Bosna Cd. No:11
Mahmutbey-Bağcılar, İstanbul
Tel: 0212 446 88 46 E-mail: stepajans@stepajans.com
Matbaa Sertifika No: 12266

<http://www.revakkitabevi.com>
Adres: Aziz Mahmut Hüdayi Mahallesi
Tepsi Fırın Sokak, Şifa Apt. 12/3
Üsküdar, İstanbul
Tel: 0216 342 47 97 Fax: 0216 342 95 92
E-mail: info@revakkitabevi.com

SÂLİH NİYÂZÎ DEDEBABA

Hacı Bektaş Velî Dergâhı Son Postnişîni

İlir Hamzaj

Revak Kitabevi

İstanbul, 2019

İlir HAMZAJ 1987 yılında Bulqize Diber'de (Arnavutluk) doğdu. 2012 yılında Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden, 2015 yılında Anadolu Üniversitesi Dış Ticaret Bölümü'nden mezun oldu. 2015 yılında Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslâm Bilimleri Tasavvuf Anabilim Dalı'nda yüksek lisansını tamamladı. 2019 senesinde Anadolu Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü bitirdi. Hâlen Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslâm Bilimleri Tasavvuf Anabilim Dalı'nda doktora çalışmasına devam etmektedir.

İçindekiler

Takdim / I

Önsöz / 1

Kısaltmalar / 3

I. Sâlih Niyâzî Dedebaba'nın Hayatı

1. Doğumu ve Çocukluğu / 5
2. Anadolu Yılları / 6
3. Hacı Bektaş Velî Dergâh'ında / 10
4. Dedebabalık Yılları / 12
5. I. Dünya Savaşı ve Millî Mücadele Yılları / 15
6. Tekkelerin Kapatılması / 17
7. Arnavutluk'a Gidiş / 18
8. Arnavutluk'ta Bektâşîliğin Organizasyonu / 22
9. Dünya Bektâşî Merkezi'nin Taşınma Süreci / 31
10. Niyâzî Dedebaba Tarafından Verilen İcâzetnâmeler / 33
11. Sâlih Niyâzî Dedebaba'nın Okul Açma Girişimleri / 44
12. Bektâşî Vakfı'nın Kuruluşu / 49
13. Sâlih Niyâzî Dedebaba'nın Vefatı / 56

II. Sâlih Niyâzî Dedebaba'dan Sonra Bektâşîlik

1. Arnavutluk / 72
2. Türkiye / 83
3. Mısır / 88

Ekler (Fotoğraf ve Belgeler)

1. Niyâzî Dedebaba Türkiye'den ayrılmadan evvel / 99
2. Sâlih Niyâzî Dedebaba İzmir'de / 99
3. Sâlih Niyâzî Dedebaba Pîrevi'nde / 100
4. Sâlih Niyâzî Dedebaba Pîrevi'nde / 100
5. Sâlih Niyâzî Dedebaba Pîrevi'nde / 101
6. Sâlih Niyâzî Dedebaba Pîrevi'nde / 101
7. Sâlih Niyâzî Dedebaba Pîrevi avlusunda / 102
8. Sâlih Niyâzî Dedebaba Arnavutluk'ta / 103
9. Sâlih Niyâzî Dedebaba Tiran'da / 103
10. Sâlih Niyâzî Dedebaba Arnavutluk'ta / 104
11. Sâlih Niyâzî Dedebaba Kral Zogu ile / 104
12. Niyâzî Dedebaba Şeyhülislâm ve ulema ile / 105
13. Sâlih Niyâzî Dedebaba'nın son demleri / 105
14. Sâlih Niyâzî Dedebaba askerî bir merasimde / 105
15. Niyâzî Dedebaba Naim Frasherî'nin kabrinde / 105
16. Sâlih Niyâzî Dedebaba şehid edildiği dergâhta / 106
17. Sâlih Niyâzî Dedebaba'nın son demleri / 106
18. Sâlih Niyâzî Dedebaba Arnavutluk'ta (1940) / 107
19. Sâlih Niyâzî Dedebaba ve Derviş Aziz / 107
20. Niyâzî Dedebaba Arnavutluk'ta son demlerinde / 108
21. Niyâzî Dedebaba'nın T.C. Hüviyet Cüzdanı / 109
22. Sâlih Niyâzî Dedebaba'nın Tâbiiyet Vesikası / 109
23. Sâlih Niyâzî Dedebaba'nın Hüviyet Cüzdanı / 110
24. Niyâzî Dedebaba'nın Vatandaşlık Sertifikası / 111
25. Ankara'daki muhibbânın mektubu / 112
26. Niyâzî Dedebaba'nın verdiği bir icâzetnâme / 114

Takdim

Aslen Arnavut olup, yüksek lisansını Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde "*Hacı Bektaş-ı Velî Dergâhu'nun Son Postnişini: Salih Niyazî Dede-baba*" isimli tezi ile tamamlayan İtir Hamzaj Bey, incelemem için tezini getirmişti. Tezi okuduktan sonra, Arnavutluk arşivlerinde bulunduğu belgelerin, Cumhuriyet sonrası dedebabalık konusundaki kaosu aydınlatması bakımından mühim deliller olduğunu gördüm. Akabinde de bu tezi kitap olarak neşretmeye karar verdik. Bazı hususlarda tashihler yapıp, arşivindeki belgeleri de İtir Bey'in çalışmasına ilave ettikten sonra, takdim yazısında Cumhuriyet sonrası dedebabalık müessesini ve Bektâşîliği tahlil ettim. Böylece, oryantalistlerin, Bedri Noyan ve tâbilerinin veya meseleye tamamen uzak ilahiyatçıların yazdıklarından bambaşka bir çalışma ortaya çıktı. Bu kitabı okuyanlar, ilk kez neşredilen arşiv belgeleri ışığında Bektâşîliğin nasıl bir ihanete, cehalete ve gaflete mâruz kaldığını hayretle müşahade edeceklerdir.

Acı ama gerçek olan bir hususu hemen ifade edeyim ki, bugün Balım Sultan erkânına göre dedebaba ve halifebaba kalmamıştır. Pek çok babalık icâzeti de erkânsızdır. Dolayısıyla Bektâşîlik inkırâz ile karşı karşıyadır ve hattâ mânen tamamen sırlanmıştır. Reşâdet sahibi kimsenin kalmadığı bir meydanda "Bektâşîcilik" oynamanın ve bu oyunu gerçek zanneden inanmış saf insanların vebali de, bu oyunu kuranların boynundadır.

Bugün kendilerine "Bektâşî" diyenlerin, ortaya konulan belgeleri dahi inkâr ederek, yanlışlarında ısrar edeceklerini biliyorum. Çünkü şartlanmışlıkları, fikrî ve vicdanî hürriyetlerinin etrafına beton heykeller dikerek, kalp ve zihin dünyalarına şems-i hakikat ziyasının erişmesine mâni olmuştur. Ancak bu çalışma ile ortaya konan gayret, bugün değilse bile,

bizden sonra gelen nesiller içinde “Cumhuriyet sonrası Bektâşîliğe ne oldu?” sorusunu soracak fikri ve vicdanı hür kimselere önemli bir hizmet olacaktır.

*“Sühanverin eseri bir hayât-ı sâinîdir
Giderse dâr-ı fenâdan yine sadâsı gelir*

*Benim vücûdum olur nâ-bedîd o dem yoksa
Cihan bu hâlde kalmaz kadirşinâsı gelir“*

Sâlih Niyâzî Dede Baba sonrası Bektâşîliği anlamak için, 1960’tan itibaren Türkiye’deki Bektâşî câmiasının kâhir ekseriyetini tesiri altına almış ve kendisine “Dede Baba” unvânını vererek bu sahada neşriyatta bulunmuş Bedreddin Noyan’ın fikir dünyasını iyi tanımak gerekmektedir. Noyan’ın arşivciliği ve titizlikle bilgi toplama gayreti takdire şayandır. Nakillerinden istifade etmeden Cumhuriyet sonrası Bektâşîlik tarihi hakkında kalem oynatmak büyük eksiklik olur. Ancak Noyan’ın topladığı bilgileri yorumlarken ortaya koyduğu fâhiş hatalar ve çarpıtmalar, aktarılan bilgi yoğunluğunun içinde çok kimsenin gözünden kaçmıştır. Bu hataları söylediğim zaman, kendisine mensup kıdemli kimselerden hep aynı minvalde cevap almışım. “Öyle ama...” Şâh-ı Merdân’ın yolunda “ama, fakat, çünkü”lerin arkasına sığınmak merdlik şânı değildir. Noyan’ın bütün eserleri incelenip tashih edilmeye muhtaçtır. Fakat bunu yapmak epey yorucu ve faydasız bir teşebbüs olacağından, burada sadece mevzumuz ile alâkalı kısımlara dikkat çekmekle yetineceğim.

1960 yılında dedebabalığını ilân eden Bedri Noyan, Bektâşîliğin diğer tarikatlerden farklı bir muamele gördüğünü şöyle ifade ediyor:

1925 tarih ve 677 numaralı yasa gerekçesinde birer birer tarikatlar adı açıklandığı hâlde, “Bektâşîlik” bunun kapsamı

karışıklıkları devam ederken, yolunu, erkânını ve bendegânını ayakta tutmak için elinden geleni yapmıştır. Yaşlı hâline rağmen, Arnavutluk'un sarp yollarında hiç durmadan koşturmuş, dergâhları gözetim altında tutmuş, dervîşânın dinî ilimler tahsil etmesi için mektep açma teşebbüsünde bulunmuş ve erkânâmeyi Arnavutçaya tercüme ettirmiştir. Türkiye'den ve Mısır'dan mektupla kendisine ulaşmış, müşkillerinin hallini isteyen canları da ihmal etmeyerek, onlara mektup veya icâzet göndererek yardımcı olmaya devam etmiştir.

Hülâsa Sâlih Niyâzî Dede Baba, Bektâşîliğin II. Mahmud sonrası en zor zamanlarını yaşadığı bir devirde, Hünkâr Hacı Bektâş-ı Velî Âsitânesi Babagân postu dedebabası olarak, yolunun ve makamının tüm asâletini, izzet ve şerefini muhafaza etmiş, dervîşi Aziz ile beraber şehid edilinceye kadar büyük bir himmette bulunmuştur.

16 Cemâziye'l-Evvel 1440

22 Ocak 2019

Kahraman Özkök

ÖNSÖZ

Sâlih Niyâzî Dede-baba, yaşadığı dönem ve sonrası itibariyle Bektâşîlik tarihi için büyük önem arz eden bir şahsiyettir. Böylesine mühim bir zât hakkında şimdiye kadar herhangi bir araştırma yapılmamış olmasından yola çıkarak, danışman hocamla birlikte Yüksek Lisans tez konumu Sâlih Niyâzî Dede-baba'ya hasretmeye karar vermiştik. Araştırmalarım sırasında, özellikle Arnavutluk arşivlerinde bulunan belge ve bilgiler, konuyu çok daha hassas bir hâle getirmişti. Zira bu belgeler, Türkiye'de Cumhuriyet sonrası dedebabalık müessesesi hakkında dile getirilen pek çok yanlışla işaret ediyordu.

Tezimi tamamladıktan bir süre sonra Kahraman Özkök Beyefendi ile tanışma fırsatı buldum. Konunun ve araştırma sırasında bulunan belgelerin ehemmiyetine binâen yaptığımız görüşmeler sonucu, söz konusu tez çalışmasını kitaplaştırıp yayınlamaya karar verdik. Sayın Özkök'ün konuyla ilgili derin bilgi, tecrübe ve arşivi, ortaya böyle bir kitabın çıkmasına neden oldu. Kitabı tamamlayıcı mâhiyette ve son derece önemli konuları ele alan takdim yazısı da, birçok doğru bilinen yanlış bilgi hakkında bizleri aydınlatmış oldu. Kendilerine minnettarım.

Bu vesile ile tez aşamasında verdiği destekten dolayı danışmanım Prof. Dr. Salih Çift'e ve bütün bu süreçte göstermiş olduğu sabır ve destekten dolayı sevgili eşim Arş. Gör. Yaprak Alagöz Hamza'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Gayret bizden tevfiğ Allah'tandır.

İlir Hamzaj

1 Nisan 2019

Eskişehir

I. SÂLİH NİYÂZÎ DEDEBABA'NIN HAYATI

1. Doğumu ve Çocukluğu

Sâlih Niyâzî Dede Baba'nın hayatının ilk dönemlerine dâir elimizde çok fazla bilgi yoktur.⁵⁴ 1876 yılında, Kolonya (Kolonja) İlinin Starye (Starje) köyünde, Bektâşî geleneğine bağlı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir.⁵⁵ Babası Derviş Cufo (Tsufo), Bektâşî tarikatine mensuptur.⁵⁶ Annesinin adı ise, Şemsie'dir (Shemsie).

İlk öğrenimini memleketinde tamamlayan Sâlih Niyâzî Dede Baba, eğitim sahasında her zaman ailesinden destek görmüştür. Okula başlayacağı ilk gün, dedesi tarafından kurban edilen bir keçinin derisinden yapılmış bir çantayla okula gönderildiği rivâyet edilmektedir. İlme âşık bir kişiliğe sahip olan Sâlih Niyâzî Dede Baba, babasının ilmî sohbetlerinde kendisine "*Hayatta bizi süsleyen ve kılavuzluk eden ilimdir.*" sözünü naklettiğini ifade etmiştir.

Okumaya son derece meraklı olan Niyâzî Baba,⁵⁷ bu yıllarda yine bir Bektâşî olan Züko Kamberi'nin (Zyko Kamberi)⁵⁸ XVIII. yüzyılın zorluk, belirsizlik ve acılarla dolu Ar-

⁵⁴ Dede Baba'nın ismi, Arnavutluk'a döndükten belli bir süre sonra, Arnavutça dil kurallarına uyum sağlamak amacıyla "*Sali Njazi*" olarak kayıtlara geçmiştir.

⁵⁵ Bkz.: A.Q.SH., F. 483, V. 1939, D. 1, FL. 1; A.Q.SH., F. 483, V. 1927, D. 3, FL. 2, 3, 4. Arnavutluk İstanbul Konsolosluğu tarafından verilen Tâbiyet Vesikası'nda, doğum tarihi 1879 olarak yazılmıştır.

⁵⁶ Derviş Cufo (Derviş Tsufo) ya da Derviş Bey Starya (Derviş Bej Starja) olarak tanınan Sâlih Niyâzî Dede Baba'nın babasının vefat tarihiyle ilgili elimizde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bkz.: A.Q.SH., F. 483, V. 1936, D. 2, FL. 1; A.Q.SH., F. 483, V. 1939, D. 1, FL. 1; A.Q.SH., F. 483, V. 1932, D. 3, FL. 1.

⁵⁷ Kujtim Ahmataj, *Loti i Vrarë*, (Tiran: Adel Print, 2011), s. 18.

⁵⁸ Hasan Zyko Kamberi, XVIII. yüzyılda Kolonja ilinin Starje kö-

cibelerini yerine getirmeleri, Hacı Bektaş'ın örnek disiplinine boyun eğmeleri, kesinlikle hiçbir şekilde siyasete karışmamaları ehemmiyetle buyrulur.

7. Bu genelgeye boyun eğmeyen Bektâşî müntesiplerinin, Bektâşî Yönetmeliği ve dinî cemaatle ilgili olan devlet kanunları doğrultusunda, acımadan rütbeleri indirilecek ve kendileri aramızdan kovulacaklardır.

Sâlih Niyâzî Dede¹¹⁴

Bu genelge ile birlikte, Arnavutluk genelinde şu Beyannâme yayınlanmıştır:

Bektâşî Dedelik Konseyi'nin Beyannâmesi
Arnavut Milletinin Bektâşî Cemaatine

Bugün, Hakk Teâla'nın yardımıyla Arnavut Bektâşî Dedelik Konseyi ilk toplantısını gerçekleştirmektedir. Bu Konsey, bugünün bütün Arnavutluk Bektâşîleri ve Bektâşîliğin iyiliğini isteyen tüm Arnavut kardeşlerimiz için tarihi ve unutulmaz bir gün olarak kalacağını, alınacak güzel ve müterakkî kararların gerçekleştirileceğini hatırlatıyor.

Değerli beyefendiler, bilindiği gibi Bektâşîlik Muhammed Ali'nin en saf inancıdır. Bu inanç, her zaman Tanrı'nın doğru yolunu takip etmiş, adalet, sevgi, irfan, özgürlük ve itaat prensiplerini öğütlemiştir.

Bundan sonra Bektâşîlik, kendi dürüst ve tertemiz yolunda müterakkî bir ivme ile bizleri onurlandıran bu milletin vücûdundaki bütün ahlâkî veya maneî yaraları iyileştirmeye çabalayacaktır. Bugünden itibaren Dedelik Konseyi tarafından yönetilen ve müntesipleriyle faaliyet gösteren Bektâşîlik, kendi inanç camiasını organize etmeye başladığından dolayı aşağıdaki gibi beyan vermeye ihtiyaç duymaktadır:

¹¹⁴ Dünya Bektâşî Merkezi Özel Arşivi, Tiran, Arnavutluk 2014.

Daha önce de belirtildiği gibi, Balkanlar'da ve özellikle Arnavutların yaşadığı bölgelerde Bektâşî cemaati ve tekkele-ri, 1826 yılında tarikatın faaliyetlerinin yasaklanmasıyla bir-likte bağımsız hareket etmişlerdir. Dolayısıyla bu tekkelerin, baba ve dede icâzetnâmeleri almaktan başka Hacı Bektâş-ı Velî Dergâhı ile kurumsal anlamda herhangi bir bağı bulun-muyordu. Bu tekkelerin idareleri, tamamen orada bulunan babaların elinde idi. Ayrıca belli bir otoriteye bağlı olmadık-ları için, tekkesi olmayan ve köy köy gezen Bektâşî dervişle-rinin de sayısı artmıştı.

Sâlih Niyâzî Dedebaba'nın Arnavutluk'a yerleşmesi ve siyâsî otorite tarafından tanınmasıyla birlikte, Arnavutluk'ta-ki Bektâşîler uzun bir aradan sonra bir otoriteye bağlanmış-lardır. Bunun akabinde de, yukarıdaki belgelerden anlaşı-lacağı üzere belli yönetmelikler ve uyarılar yapılma gereği duyulmuştur. Devletin desteğini alan Sâlih Niyâzî Dedeba-ba, kısa bir zamanda Arnavutluk'taki bütün Bektâşîleri aynı çatı altında toplamış ve yeniden organize etmeyi başarmış-tır. Kendisine birkaç istisna dışında karşı çıkan herhangi bir derviş ya da babaya rastlanılmamış ve yaptığı çalışmalarda destek görmüştür. İstisnalardan biri Kâzım Baba'dır. Sâlih Niyâzî Dedebaba'nın direktiflerine uymadığı için, Katrom Tekkesi'nin babası Kâzım Baba disiplin cezası almıştır. Ken-disi de zaten fazla zaman geçmeden özür beyan ettikten son-ra affedilmiştir.

Niyâzî Dedebaba, Arnavutluk'ta Bektâşîliği yeniden or-ganize etmek için alınan kararların takipçisi olarak yoğun çaba sarf etmiş ve bu yoğunlukta bazen Dedelik Konseyi'ni aşarak tek başına yeni kararlar almıştır. Bu davranışından dolayı da Dedelik Konseyi'nin uyarısına maruz kalmıştır.¹¹⁷ Arnavutluk'ta Dedelik Konseyi Sâlih Niyâzî Dedebaba'dan önce de vardı, fakat aldığı kararların uygulamasında başarılı değildi. Niyâzî Dedebaba, kararları ve uygulamalarıyla Ar-navutluk'ta Bektâşîliği nizâmî hâle getirmiştir.

¹¹⁷ A.Q.SH., F. 483, V. 1930, D. 2, FL. 17.

II. SÂLİH NİYÂZÎ DEDEBABA'DAN SONRA BEKTÂŞİLİK

Türkiye'de 1925 yılında tarikatlerin yasaklanmasıyla birlikte, Bektâşîler gizli bir şekilde faaliyetlerini yürütmeye çalışırken; Arnavutluk ve Mısır'da özgürce varlığını sürdürebilmiştir. Çeşitli sorunların yaşandığı bu evrede, her üç ülkede bulunan Bektâşî büyükleri ve kendilerine bağlı olanlar, zaman zaman Bektâşîliğin asıl merkezinin kendi coğrafyaları olduğunu savunmuşlardır.

Bektâşîliğin geleneksel merkezinin, Hacı Bektâş-ı Velî Dergâhı'nın bulunduğu Nevşehir iline bağlı Hacıbektaş ilçesi olduğu bilinmektedir. Bu durum, hem Mısır hem Arnavutluk hem de dünyanın çeşitli yerlerinde bulunan diğer Bektâşîler tarafından kabul görmekteydi. Ancak Türkiye'de tarikatlerin yasaklanması, Bektâşîliğin merkezinin kapısına da kilit vurulması anlamını taşımaktaydı. Bu gelişme, Bektâşîlik tarihinde kurumsal (Arnavutluk'un Tiran şehrinde bulunan Dünya Bektâşî Merkezi) ve manevî merkez (Hacıbektaş ilçesinde bulunan Hacı Bektâş-ı Velî Dergâhı) ayrımının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Arnavutluk'taki Bektâşîlere göre, günümüzde Bektâşîliğin manevî merkezi Hacıbektaş'ta, kurumsal merkezi ise Arnavutluk'tadır. Arnavut Bektâşîler, Türkiye'de tarikatlerle ilgili şartların değişmesi ve dolayısıyla tarikat faaliyetlerine yeniden izin verilmesi hâlinde, Arnavutluk'taki kurumsal merkezin işlevinin sona erip, Hacı Bektâş-ı Velî Dergâhı'nın yeniden aslî fonksiyonuna dönebileceğini iddia etmektedirler.¹⁸¹

Türkiye'de tarikatlerin yasaklandığı yıllarda, Sâlih Niyâzî Dede Baba zorunlu olarak Arnavutluk'a yerleşince, tarikatın kurumsal merkezini de beraberinde taşımış oldu. Sâlih

¹⁸¹ Bu iddia, Arnavutluk'ta Bektâşî halka ve bazı dervişlere ait olup, Dünya Bektâşî Merkezi tarafından dile getirilmemiştir.

Dedebaba, 1963 yılının Ocak ayı başlarında vefat etmiştir.²²⁹ Ahmed Sırrı Dede Baba'nın vefatıyla Mısır'daki beş asırlık Bektâşî geleneği de son bulmuştur.

Ahmed Sırrı Dede Baba'nın Dünya Bektâşî Lideri olarak seçilmesi, Türkiye'deki ve Arnavutluk'taki bazı Bektâşîler tarafından kabul görmemiştir. Onlara göre, Dünya Bektâşî Merkezi'nin seçilmiş bir dedebabası zaten mevcuttu. Arnavutluk dışında bulunan Bektâşî babalarının ve muhiplerinin Ahmed Sırrı Dede Baba'ya destek vermelerini ise gayet doğal karşılamak gerekir. Zira Arnavutluk'ta bulunan Dünya Bektâşî Merkezi bir nevi merkez fonksiyonunu yitirmişti. Sırrı Dede Baba'nın mücerred halifebaba olması ve önemli bir tekkenin başında yer alması, bu desteğin daha da artmasına sebep olmuştur.

Neticede Abbas Hilmi Dede Baba'dan sonra, Arnavutluk'ta Ahmet Muhtar Baba, Mısır'da Ahmed Sırrı Baba, Ankara'da Ali Nâcî Baykal dedebabalıklarını ilân ettiklerinden, Bektâşî tarihinde ilk defa birden fazla kişinin dedebabalığı söz konusu olmuştur. İstanbul, Tire ve diğer bazı Anadolu şehirlerinde, hiçbir dedebabaya bağlı olmadığını söyleyen müstakil babalar da yine böyle bir ortamda zuhur etmiştir.

Belgeler ışığında biyografisini hazırlamaya çalıştığımız Sâlih Niyâzî Dede Baba, Bektâşîlik tarihinde, üzerinde ihtilaf olmayan son dedebaba olması dolayısıyla önemli bir köşe taşıdır. Osmanlı'nın yıkılması, tekke ve zâviyelerin kapatılması sonrası Bektâşîlik tarihi yazımında, Sâlih Niyâzî Dede Baba öncesi ve sonrası diye bir ayırım yapılması kaçınılmazdır.

Niyâzî Dede Baba, Pîrevî'nde postnişîn olmuş, yedi asırlık bir âsitânenin kapatılma sürecindeki travmayı yaşamış, yeni rejimin şartları içinde şahsî imkânlarıyla yolunu yürütmeye çalışmıştır. Bu hususta Türkiye'deki şartlar günden güne zorlaştığından, Arnavutluk'taki babaların daveti üzerine yolunu daha rahat yürütmek için doğduğu topraklara gitmiştir.

²²⁹ *Mısırda Bektâşîlik*, s. 156.

Sâlih Niyâzî Dede-baba, aslen Arnavut olmakla beraber, Osmanlı kültürü ile yetişmiş bir Bektâşîdir. İleri yaşına kadar Türkiye’de yaşamış, Türkçe konuşmuş, Türk örf ve âdetlerine göre bir hayat tarzını benimsemiş olmasına rağmen Arnavutluk’a gitmesi bir nevi hicrettir. Orada da bambaşka sorunlarla karşılaşmış, rejim değişikliği, İtalyan işgali ve Komünizm baskısı ile mücadele etmiştir.

Sâlih Niyâzî Dede-baba, Bektâşîlik tarihinin II. Mahmut’tan sonraki en zor döneminde, yolunu ayakta tutabilmek için elinden geleni yapmış, nihayetinde bu uğurda şehid olmuştur. Hacı Bektaş Veli Âsitânesi’nde Hünkâr postunda oturmuş bu son zât, seleflerinin silsilesini âdeta kanıyla mühürlemiştir.